

Nr 96.

Av herr **Bergqvist m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barn utom äktenskap m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 33 har föreslagits riksdagen att antaga förslag till lag om barn utom äktenskapet med flera lagförslag. I anledning av denna proposition tillåta vi oss anföra följande.

Förslaget till lag om barn utom äktenskap.

I 13 § säges: »Särskilt åligger det barnavårdsmanen sörja för, att åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av faderskapet — — —». Motsvarande text i lagberedningens förslag hade en något avvikande lydelse: »Särskilt åligger det barnavårdsmanen sörja för, att lämpliga åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av barnets börd — — —». För den av Kungl. Maj:t vidtagna ändringen föreligger ingen motivering. Lagrådet har icke förordat denna ändring. Chefen för justitiedepartementet har i vederbörande statsrådsprotokoll icke heller häröver utlåtit sig, såvida icke motivet till ändringen skulle vara inneslutet uti det allmänna uttalandet, att »vissa jämkningar och förtydliganden av redaktionell art vidtagits». Detta är dock föga troligt. Ändringen har, såsom det vill synas, saklig innebörd. Lagberedningens förslag innebar tydligen, att barnavårdsmanen skulle såsom sitt första åliggande betrakta fastställande av vilka som äro barnets föräldrar, d. v. s. såväl vem som är barnets moder som vem som är dess fader. Kungl. Maj:ts förslag inskränker barnavårdsmanens åliggande till plikten att söka fastställa vem som är barnets fader.

Det torde icke kunna göras gällande, att barnavårdsmanens åliggande att taga reda på vem som är barnets moder redan blivit utsagt genom samma paragrafs strax förut gjorda uttalande, att barnavårdsmanen skall »tillse att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratagas». Ty i så

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 3 saml. 49 häft. (Nr 96.)

fall kunde dessa ord jämväl hava ansetts tillfyllest utsäga barnavårdsman-
nens åliggande att taga reda på vem som är barnets fader. Detta ålig-
gande har dock befunnits böra uttryckligen nämnas. Men då dylikt om-
nämmande icke skett angående något barnavårdsmanens åliggande att
taga reda på barnets moder, så torde den närmaste slutföljden vara, att
icke någon plikt, kanske icke ens någon befogenhet för barnavårdsmanen
finnes att söka fastställa, vem som är barnets moder.

Det torde icke heller kunna göras gällande, att modern till barn,
som födes utom äktenskap, städse kommer att vara känd, därest allenast
kungl. brevet av den 17 oktober 1778 blir upphävt, såsom i förslagets 35
§ föreslås. Någon ovillkorlig plikt för henne att själv enligt förslagets 14
§ anmäla sig hos barnavårdsnämnd finnes icke. Det står henne fritt att
underlåta sådan anmälan. Det kan med stor säkerhet antagas, att hon
ingenting anmäler, så länge hon är övertygad om, att barnets fader skall
ekonomiskt bistå henne och barnet. Intet hindrar henne dessutom att
framföda barnet under omständigheter, som, trots upphävandet av
nyssnämnda kungl. brev, låta henne förbliva okänd eller endast med verk-
lig svårighet identifierad. Hon kan begiva sig till främmande ort, där
framföda barnet samt vägra att uppgiva sitt namn eller uppgiva falskt
namn ävensom oriktig kyrkobokföringsort för att därpå försvinna med eller
utan barnet. Det är möjligt, att denna utväg kan komma att anlitas före-
trädesvis av mödrar, som äro stadda i gynnsamma ekonomiska villkor,
eller för vilka kostnaderna bestridas av barnafäder i dylika villkor. Det
är därför icke uteslutet, att lagen i dess föreliggande form kunde komma
att utnyttjas som en klasslag. Om verklig effekt skall givas åt upphävandet
av kungl. brevet av den 17 oktober 1778, så bör därför 13 § i förslaget
till lag om barn utom äktenskapet återföras till den innebörd, denna para-
graf hade i lagberedningens förslag.

I 14 § säges: »Barnavårdsnämnden i den församling, där kvinnan
är kyrkobokförd, — — — har att, — — — nämnden erhållit kännedom
att barn utom äktenskap blivit fött, till barnavårdsman för barnet förordna
därtill lämplig man eller kvinna». Lagberedningen har i sina motiv till
denna paragraf anfört: »för att bereda nämnden sådan kännedom, torde
böra stadgas skyldighet för kyrkobokförare att om barnets födelse under-
rätta vederbörande barnavårdsnämnd. Sådant stadgande kan i administrativ
väg meddelas». Att dylikt stadgande meddelas har synt oss vara för effek-
tiviteten av nyssanföda paragraf uti föreliggande lagförslag så nödvändigt,
att vi velat bringa detsamma i erinran, i förhoppning att riksdagen därom
gör å lämpligt sätt uttalande.

Förslaget till lag om äktenskaplig börd.

I 1 § säges: »Barn som födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning, att det kan vara avlat dessförinnan, har äktenskaplig börd, där ej, i den ordning nedan sägs, barnet förklaras icke hava sådan börd.» Och i 2 § säges: »Vill mannen vinna förklarande att barnet icke har äktenskaplig börd, instämme sin talan inom sex månader från det han fick kunskap om barnets födelse.» Det gives emellertid fall, uti vilka det måste vara för den offentliga moralen stötande och för vederbörande ämbetsman motbjudande att följa den regel, som 1 § uppställer. Gift kvinna kan sammanbo med annan man än sin make. Den senare kan vara åratat igenom å främmande ort. I det illegitima samlivet födas barn. Varje medlem av samhället vet, att dessa barn icke äro födda inom äktenskapet. Modern och fadern erkänna det själva och begära att bliva såsom föräldrar antecknade. Men detta måste enligt föreliggande lagförslag vägras. En uppenbart osann anteckning om faderskapet måste göras.

Än beklagligare situation kan uppstå. Kvinna, som sammanlever med man utom äktenskapet, kan ingå gifte med annan person än denne man enbart för att överflytta å sagda person faderskapet till barn, som i sammanlevnaden födas. Härigenom kunna skenäktenskap av den mest förgelseväckande art uppstå.

Lagberedningen yttrar i sina motiv angående denna paragraf bl. a. även: »Beredningen vill i detta sammanhang framhålla, att bestridande av barns äktenskapliga börd kan ske även på grunder, som icke beröras av här ifrågavarande stadgande. Sålunda kan göras gällande, att äktenskapet är att anse såsom en nullitet — — — —. För sådana fall sakna de här föreslagna reglerna tillämplighet och allmänna rättsgrundsatser böra komma till användning.» Det förefaller oss som om lagberedningen härmed endast velat erinra därom att ett äktenskap, mot vilket, med hänsyn till formen och villkoren för dess ingående, sådana anmärkningar kunna göras, att det är att anse såsom icke avslutat, ingalunda åt barnen förvärvat äktenskaplig börd. Däremot torde i lagberedningens här återgivna uttalande icke ligga någon antydning om huru förfaras bör för att i fall, som av oss blivit ovan närmare antydna, tillgodose vad offentlig moral och sanningsenlig registerföring ovedersägligen kräva.

Det är utan tvivel synnerligen svårt att anvisa på vad sätt lagen bör i detta hänseende avfattas. Vi förmena icke heller att vi skulle kunna föreslå någon tillfredsställande avfattning. Det är också möjligt,

att man i detta hänseende icke kan komma utöver önskningarnas område, men det har syntts tillbörligt att härmedels för riksdagen påpeka ett allvarligt missförhållande, uti vilket rättelse bör såvitt möjligt sökas.

Förslaget till lag om adoption.

I 21 § säges: »Har adoptivbarnet grovt förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste, eller för adoptivbarnet ett lastbart eller brottsligt liv, varder adoptivförhållandet hävt, då ansökan därom göres av adoptanten eller, om han är sinnessjuk eller sinnesslö, av hans förmyndare.»

Lagberedningen yttrar i sina motiv: »Bäst överensstämmande med adoptionens ändamål vore, om det därigenom uppkomna rättsförhållandet ovillkorligen bleve för framtiden bestående, liksom fallet är med det naturliga familjeförhållandet, för vilket adoptionen skall bereda en ersättning. Erfarenheten visar dock, att parternas eller enderas intresse emellanåt kan på goda grunder kräva att förhållandet upphör. Enligt såväl tysk som schweizisk lag kan också adoptivförhållande upphävas; möjlighet därtill är däremot icke beredd enligt den franska lagen. Tyska lagen känner dock endast upphävande efter överenskommelse mellan parterna, medan den schweiziska lagen i vissa fall medger hävande på yrkande från ena partens sida. Förslaget står på samma principiella ståndpunkt som den schweiziska lagen.»

Det länge förefintliga behovet av laga ordning för adoption har enligt vår mening icke inriktat förväntningarna mot en lag, som åt adoptivförhållandet giver den tillfällighetsprägel, som synes vidlåda det föreliggande förslaget. Där man önskat sig lagstiftning om adoption, har man därmed åsyftat upprättande av ett adoptivförhållande, vilket i fasthet och varaktighet kunde mäta sig med det familjeförhållande, som blodsbandet skapar mellan föräldrar och barn, och från vilket varje tanke på upphävande är uteslutet. Adoptionen är nämligen icke enbart en akt av välgörenhet, bestående däri att man giver ett behövande eller ensamtstående barn kost och kläder, utan till denna välgörenhet tillkommer en ytterligare akt, då man giver barnet namn och arvsföljd: man insätter det i en situation, som närmar sig till eller uppnår bröstarvinges ställning i familjen och hemmet.

Så mycket vi beklaga att förslaget till lag om adoption erhållit sin nuvarande avfattning i fråga om möjligheten att upphäva adoptivförhållandet, så inse vi emellertid, att det vore fåfångt att nu föreslå det fullständiga borttagandet ur förslaget av denna möjlighet. Vi begränsa därför vår framställning till försöket att i 21 § erhålla rättelse. Denna

paragraf ställer i utsikt för adoptivföräldrarna eller adoptanten att kunna häva adoptivförhållandet, därest adoptivbarnet groft förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste eller för ett lastbart eller brottsligt liv. Det första av dessa alternativ synes oss kunna utnyttjas på ett för adoptivbarnet särdeles äventyrligt sätt. Av detsamma kan göras ett hot, som stundligen svävar över adoptivbarnets huvud. Adoptivföräldrar äga säkerligen icke större pedagogisk hänsyn och urskillning än andra människor. Och vetenskapen om denna lagbestämmelse skulle kunna i mindre nogräknade uppfostrares händer utgöra ett allt för närliggande tillhygge. Det torde dessutom icke vara uteslutet, att, även då adoptivbarnet hunnit en mera mogen ålder, adoptivföräldrar genom hot om adoptivförhållandets hävande med åtföljande arvlöshet kunna utöva tvång över adoptivbarnet i för detta särdeles viktiga avgöranden och situationer. Man kan häremot invända att för hävande av adoptivförhållandet domstols utslag kräves. Men enbart möjligheten, att dylik rättegång kan anställas, torde i mångt fall vara användbar som förhatligt påtryckningsmedel. Det synes oss därför vara alldeles nog, om 21 § innehåller att adoptivförhållandet må kunna hävas i det fall att adoptivbarnet för ett lastbart eller brottsligt liv.

Förslaget till lag om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket.

I 3 § säges: »Är fara för handen att underhållsskyldig avflyttar från riket utan att hava fullgjort honom åliggande skyldighet att ställa säkerhet, äge utmättningsman på begäran av den underhållsberättigade eller fattigvårdsstyrelse meddela förbud för den underhållsskyldige att avflytta.»

Om de vägar, på vilka den underhållsberättigade och fattigvårdsstyrelsen kunna erhålla den nödiga kännedomen om den underhållspliktiges tillärnade avflyttning, säger lagberedningen i sina motiv: »Ett så pass viktigt steg, som en flyttning utrikes innebär, plägar i allmänhet föregås av förberedelser av ett eller annat slag, vilka icke gärna undgå omgivningens uppmärksamhet. Den underhållsberättigade eller fattigvårdsstyrelsen torde därför ofta vara i tillfälle att i nu nämnda ordning bevaka sin rätt.»

De förberedelser, som träffas före en utflyttning, t. o. m. då det gäller utflyttning till utrikes ort, äro på mångt håll av så enkel art, att de, även då ingen anledning finnes att hemlighålla dem, försiggå utan att väcka någons, allraminst fattigvårdsstyrelsens uppmärksamhet. Stundom

torde med fog kunna påstås, att inga förberedelser alls träffas. Man anträder resan såsom man går och står.

Emellertid gives det dock en förberedelse, som icke gärna försummas: den avflyttande förser sig med nödigt flyttningsbetyg eller därmed jämförligt legetimationspapper å pastorsexpeditionen. Det synes då vara av nöden att stadga att den, som i civilregister är antecknad såsom fader till barn utom äktenskap och som å pastorsexpedition begär avflyttning ur riket, skall förete intyg, att förbud häremot icke kommer att begäras av den underhållsberättigade eller av fattigvårdsstyrelsen. I samband härmed torde böra föreskrivas, att pastorsämbetena sig emellan meddela angående faderskap för barn utom äktenskapet, då sådant faderskap, erkänt eller eljest fastställt, antecknats i födelsebok för fader, som tillhör annan kyrkobokföringsort.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning.

I detta förslag, det första stycket läses: »Har emellan makarna träffats avtal om deras barns uppfostran i evangeliskt-lutherska läran eller främmande troslära, som en av makarne bekänner; vare sådant avtal gällande, så framt det blivit före äktenskapets ingående skriftligen upprättat och för vigselförrättaren uppvisat.»

Det är en känd sak, att det finnes vigselförrättare, som begagna sig av detta stadgande så, att de såsom villkor för meddelande av vigsel *avfordra* kontrahenterna ett dylikt avtal av visst innehåll, som av vigselförrättaren föreskrives kontrahenterna. Lagen har emellertid uppenbarligen avsett att göra avslutandet kontrahenterna emellan av sådant avtal till en fullt frivillig handling, om vars företagande eller underlåtande samt om vars innehåll dessa äga att själva överlägga och överenskomma. Lagen vill icke ens, att det tryck, som ett redan avslutat äktenskap stundom kunde tänkas medföra, skall förefinnas. Det måste därför anses uppenbarligen stridande mot lagens mening, att dess stadgande av vissa vigselförrättare användes till utövande av sådant tvång på kontrahenterna, som avser att avfordra dem nu nämnt avtal samt att föreskriva för detta avtal visst konfessionellt innehåll. Det torde därför böra uttryckligen förbjudas att avfordra kontrahenten sådant avtal eller begära dess företeende för vigselförrättaren.

I samma lagförslag, det fjärde stycket, läses: »Häves adoptivförhållandet, må, där barnet uppfostrats i främmande troslära, dess uppfostran

fortgå i den lära, ändå att barnet, om adoptionen ej mellankommit, skolat uppfostras i annan.»

Lagberedningen har icke lämnat någon närmare motivering till avfattningen av denna föreskrift.

Den första betänkligheten mot denna bestämmelse är, att den förefaller öppna möjlighet att genom adoption bedriva proselytmakeri. Befinnes det, att adoptanten icke kan eller vill fullgöra sina plikter som adoptivfader eller adoptivmoder, eller befinnes det vara av väsentligt intresse för adoptivbarnet att adoptivförhållandet häves, eller träffas överenskommelse om adoptivförhållandets hävande, så kan jämväl, enl. 20 § m. fl. av lagen om adoption, detta förhållande hävas. Adoptionen upphör. Men då är religionsfrågan redan genom adoptionen avgjord, ty barnets uppfostran skall fortgå i den främmande lära, som vid adoptionen bestämdes.

Därtill kommer, att förslaget icke synes skipa full likställighet, då det föreskriver, att barnet skall fortfarande uppfostras i den lära, som vid adoptionen bestämdes, om detta är en *främmande* lära, men icke giver motsvarande bestämmelse för det fall, att den lära, som vid adoptionen bestämdes, är svenska kyrkans lära.

Men framför allt får icke förbises, att, om barnets föräldrar återtaga barnet under egen vård eller detta överlämnas åt nya adoptivföräldrar, det måste vara obilligt och hårt, att barnets föräldrar i första rummet och därefter i sin mån även de eventuella nya fosterföräldrarna skola tvingas uppfostra barnet i annan religion än sin egen. De torde i allmänhet icke ens vara i stånd att göra detta.

Det må slutligen påpekas att det nu påtalade stadgandet synes föga samstämma med innehållet av 25 § i förslaget till lag om adoption, däri säges: »Häves adoptivförhållandet, upphöre all verkan av adoptionen.»

Vi anhålla vördsamt, att vederbörande utskott ville åt de förslag, vi nu framställa, giva den form, som kan av utskottet prövas vara den lämpliga; och hemställa vi,

att riksdagen ville besluta att i de lagförslag, som genom Kungl. Maj:ts proposition nr 33 blivit riksdagen förelagda, vidtaga ändring, varigenom

a) barnavårdsman uttryckligen ålägges sörja för att åtgärder vidtagas för fastställande av vilka äro barnets föräldrar;

b) adoptivförhållandets hävande genom åtgärder från adoptantens sida tillstodjes, endast därest adoptivbarnet för ett lastbart eller brottsligt liv;

c) vigselförrättare tillförbindas att icke avfordra kontrahenterna företeende av avtal om deras barns uppfostran i viss troslära; samt

d) den bestämmelse uteslutes, som utgör sista punkten i fjärde stycket av förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873; ävensom

att riksdagen ville vid beslut i anledning av de lagförslag, vilka genom Kungl. Maj:ts proposition nr 33 förelagts riksdagen, till vad i vår motion erinrats utöver nu framställda yrkanden taga den hänsyn, som kan prövas lämplig och nödig.

Stockholm den 9 februari 1917.

O. Bergqvist.

Sam. Stadener.

Ch. Meurling.

P. Valerius Olsson.